

Motion till riksdagen
2012/13:Sf362

av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V)

Barnfattigdom

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	En handlingsplan mot barnfattigdom	3
4	Se över bidragen som riktas till barnfamiljer	4
5	Förbjud avgifter i skolan	4
6	Frukost i skolan	5
7	Barns rätt till en meningsfull fritid	5
8	Glasögon till barn	6
9	Rätt till barnomsorg på obekväm arbetstid	7
10	Vräkningar av barnfamiljer	7

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lägga fram förslag till en handlingsplan mot barnfattigdom.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över samtliga bidrag som riktas till barnfamiljer samt återkomma med förslag till ändringar som syftar till att förbättra situationen för ekonomiskt utsatta barnfamiljer.
3. Riksdagen beslutar att i skollagen införa ett förbud mot avgifter i skolan.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en skyldighet för skolorna att erbjuda kostnadsfri frukost för elever i grundskolan.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över kommunernas utbud av gratis sommaraktiviteter för barn i syfte att föreslå förbättringar.²
6. Riksdagen beslutar att glasögon för barn med synfel ska subventioneras.³
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vräkningar av barnfamiljer.²

¹ Yrkandena 3 och 4 hänvisade till UbU.

² Yrkandena 5 och 7 hänvisade till SoU.

³ Yrkande 6 hänvisat till FiU.

3 En handlingsplan mot barnfattigdom

I dag tickar en fattigdomsbomb i Sverige. Klyftorna mellan barn till fattiga föräldrar och barn till rika föräldrar ökar. Samtidigt som en grupp har fått det bättre och bättre ekonomiskt sett, har andra grupper fått det mycket sämre. På sikt leder den ökande barnfattigdomen till ett klassamhälle där välfärden inte längre omfattar dem som inte har råd att betala för sig. Vi i Vänsterpartiet arbetar i stället för ett framtida, modernt samhälle där alla människor kan leva ett värdigt liv i trygghet.

De senaste årens nedmontering av de gemensamt finansierade trygghetssystemen som a-kassa och sjukförsäkring har drastiskt försämrat den ekonomiska situationen för många vuxna. Detta drabbar barnen. Föräldrarnas ekonomiska utsatthet blir barnens krassa uppväxtvillkor. Föräldrarnas ekonomiska standard påverkar på ett mycket påtagligt sätt barnens villkor och livsmöjligheter. Att leva i fattigdom har en mängd negativa konsekvenser för barn. Det är väl belagt att en fattig barndom ökar risken för social utsatthet senare i livet. Det finns ett samband mellan föräldrars inkomster och barns inkomster som vuxna. Sannolikheten att hamna i de lägre inkomstskikten ökar ju lägre inkomster föräldrarna hade under uppväxten. Forskning visar att barn i bostadsområden med låg inkomstnivå löper tre gånger så hög risk att utsättas för våld i hemmet än genomsnittet och löper dubbelt så stor risk att bli utsatta för mobbning. Studier har även tydligt visat på samband mellan fattigdom och t.ex. utbildningsresultat, etablering på arbetsmarknaden samt hälsa och trygghet i det egna bostadsområdet.

Ansökningarna till hjälporganisationen Majblomman ger en tydlig bild av fattiga barns villkor i dagens Sverige. Breven vittnar om tonåringar som aldrig ägt en egen cykel, om barn som inte kan delta i fotbollsträningen och om barn som aldrig får gå på bio med kompisarna. Många gånger tvingas ekonomiskt utsatta familjer att göra omöjliga prioriteringar som att välja mellan att betala elräkningen eller att ha råd med vinterkläder. Stadsmissionen vittnar om att barnfamiljerna som tar emot hjälp i form av matkassar blir fler och fler. Att hjälporganisationer som Majblomman och Stadsmissionen finns är bra, men vi anser att barnfattigdomen först och främst ska bekämpas genom ökad ekonomisk jämlikhet och inte genom välgörenhet.

I dag lever en fjärdedel av alla barn i Sverige med en ensamstående förälder. Ändå är kärnfamiljen norm för såväl lagstiftning som de verksamheter barnen deltar i. Det leder till att de ekonomiska villkoren för barnfamiljer är ojämlika och orättvisa. Detta drabbar barnen, som inte kan delta i aktiviteter som barn vanligtvis förväntas delta i, t.ex. skolutflykter som kostar pengar. I Sverige finns det i dag barn som inte kan äta sig mätta hemma och som inte får riktiga vinterkläder därför att föräldrarna inte har råd. Enligt statistik från Försäkringskassan levde 16,6 procent av alla barn 2011 i relativ fattigdom (dvs. i hushåll där den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet är lägre än 60 procent av medianvärdet). Det är en ökning med 3,4 procentenheter sedan 2006. Störst risk att växa upp i en fattig familj löper barnen till ensamstående föräldrar. Att barnfattigdomen ökar är både upprörande och helt oacceptabelt.

Fel! Okänt namn på

Enligt Rädda Barnens rapport "Barnfattigdomen i Sverige" (2010) var barnfattigdomen 2008 drygt tre gånger så hög bland barn med ensamstående föräldrar som bland barn med sammanboende föräldrar. Barn till ensamstående föräldrar med utländsk bakgrund är dubbelt utsatta. Enligt Rädda Barnen lever nästan hälften (49 procent) av barnen i den gruppen i fattigdom.

Lösningen på problemet med den ökande barnfattigdomen är dels generella satsningar på arbete åt alla, rätt till arbete på heltid, bättre arbetslöshetsförsäkring, sjukförsäkring, föräldraförsäkring och rätt till barnomsorg även på obekvämt arbetstid. Dels behövs specifika satsningar på ekonomiskt utsatta barnfamiljer, som höjt underhållsstöd, förbättrat bostadsbidrag och förbud mot avgifter i skolan.

Regeringen bör omgående ta fram en handlingsplan mot barnfattigdom. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Här nedan presenterar vi ett antal förslag som vi menar bör ingå i en handlingsplan mot barnfattigdom.

4 Se över bidragen som riktas till barnfamiljer

För de mest ekonomiskt utsatta barnfamiljerna är barnbidrag, bostadsbidrag och eventuellt underhållsstöd helt avgörande för att klara vardagen. Ett stort problem är att vissa typer av bidrag räknas som inkomst, vilket gör att de avräknas mot varandra. Ett exempel är barnbidrag som avräknas från försörjningsstöd. Även vårdbidrag som föräldrar kan få för barn med funktionsnedsättningar påverkar andra bidrag. Konsekvensen blir att de mest ekonomiskt utsatta familjerna inte kan tillgodogöra sig en eventuell ökning av bidragen. Detta drabbar barnen. För att bekämpa barnfattigdomen bör hela systemet med bidrag som riktas till barnfamiljer ses över. Regeringen bör därför tillsätta en utredning som ser över samtliga bidrag som riktas till barnfamiljer samt komma med förslag till ändringar som syftar till att förbättra situationen för ekonomiskt utsatta barnfamiljer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Förbjud avgifter i skolan

Alla barn ska ha lika möjligheter i skolan oavsett föräldrarnas ekonomi. Skolan ska vara avgiftsfri enligt skollagen men i praktiken är den inte alltid det. I dag har skolorna rätt att ta ut mindre, s.k. frivilliga, avgifter för t.ex. teaterbesök eller andra utflykter som barnen förväntas delta i. Även om summorna i de flesta fall är relativt små, blir konsekvensen att barn till fattiga föräldrar ofta tvingas stanna hemma. Tjugo kronor för ett teaterbesök den ena veckan, femtio kronor till klasskassan nästa vecka samtidigt som matsäck ska skickas med hemifrån kan bli en omöjlighet för en redan ekonomiskt utsatt familj.

Detta gäller speciellt om det finns flera barn i familjen som förväntas ha med sig pengar, frukt och matsäck till skolan.

Regeringen har med den nya skollagen öppnat för att införa avgifter i skolan. Det är ännu oklart vad den nya lagstiftningen som gör s.k. frivilliga insamlingar tillåtna kommer att få för effekter. Även om regeringen föreskriver att aktiviteter som bekostas genom frivilliga insamlingar ska vara öppna för alla oavsett om man bidragit eller inte, och att det inte är godtagbart att erbjuda kostnadsfria alternativ för den som inte bidragit, kan konsekvensen ändå bli att förekomsten av avgifter ökar. Signalen från regeringen till skolsektorn och det omgivande samhället blir i stället att man inte ska dra sig för att finansiera denna skolverksamhet genom avgifter. En sådan utveckling kan vi inte acceptera. Det bör införas ett förbud i skollagen för skolor att ta ut avgifter. Detta bör riksdagen besluta.

6 Frukost i skolan

Många barn och ungdomar äter inte frukost hemma. Det kan bero på att tiden inte räcker till eller på dåliga matvanor. Det finns emellertid också barn som möts av ett tomt kylskåp på morgonen. Föräldrarna har helt enkelt inte råd att köpa mat. Dessa barn är beroende av den fria skollunchen för att kunna äta sig mätta.

Ungefär en tredjedel av landets skolor erbjuder även frukost i skolan. Skolor som testat frukostservering upptäcker snabbt fördelarna. Det blir lugnare i klassrummen, frånvaron minskar, eleverna blir ”pedagogiskt tillgängliga”, och deras intresse för kost och hälsa ökar.

Av de skolor som serverar frukost i dag är det tyvärr många som tar betalt. Frukost är något som ska erbjudas alla elever, och då får kostnaden inte vara ett hinder för de elever som inte har råd men som ofta är de som har störst behov. Det bör därför införas ett tillägg till skollagens 4 kap. 4 a § om skolmåltider som ger skolorna skyldighet att erbjuda kostnadsfri frukost för elever i grundskolan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Barns rätt till en meningsfull fritid

I dagens Sverige finns det barn som får stå och titta på när kompisarna är på fotbollsträning därför att föräldrarna inte har råd med avgiften. Att åka på semester under sommarlovet är helt otänkbart. Vissa familjer har inte ens råd att ta bussen för att besöka en badstrand. I stället får barnen tillbringa ledigheten på tomma lekplatser och framför tv:n. Bristen på aktiviteter för barn till fattiga föräldrar visar sig särskilt under sommarmånaderna då skola, fritidsgårdar och andra verksamheter för barn håller stängt. Att kommunerna drar in på eller struntar i att erbjuda gratis aktiviteter för barn under sommaren kanske ger ett kortsiktigt positivt resultat i budgeten. Men på lång sikt riskerar

Fel! Okänt namn på

barns och ungdomars brist på meningsfull sysselsättning att leda till ökad social utslagning. Forskning visar att risken är särskilt stor för barn som växer upp i fattigdom.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning som ser över kommunernas utbud av gratis sommaraktiviteter för barn i syfte att föreslå förbättringar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I motion 2012/13:Ub389 föreslår vi också att regeringen ska utreda frågan om kommunerna ska vara skyldiga att bedriva fritidsgårdsverksamhet, bl.a. eftersom fritidsgårdar är särskilt viktiga för unga i riskzonen. Det gör också att kommunerna får möjlighet att arbeta med lokala forum för att ge dessa ungdomar inflytande och delaktighet som en del i en demokratisk fördjupning.

8 Glasögon till barn

Glasögon till barn är dyrt. Ansökningar till organisationen Majblomman vittnar om att många fattiga föräldrar tvingas avstå från att köpa glasögon, trots att de är nödvändiga för barnen. Inget barn med synfel ska behöva vara utan glasögon p.g.a. föräldrarnas dåliga ekonomi. I dag är det självklart att hörsel-skadade barn får tillgång till hörapparat för att kunna tillgodogöra sig skolundervisning och delta i gemenskapen med andra barn på fritiden. Detta gäller inte barn med synfel trots att deras begränsningar är att likställa med hörsel-skadades. Nedsatt syn och synfel bör därför betraktas på samma sätt som nedsatt hörsel eller annan funktionsnedsättning. Det är nödvändigt för att barn ska kunna utvecklas, hänga med i skolan och delta i gemenskapen med sina kamrater. Barn som inte ser bra får svårt att hänga med i undervisningen och lider ofta av besvär som huvudvärk, trötthet och koncentrationssvårigheter. För mindre barn kan ett synfel dessutom förvärras för livet om de inte har rätt glasögon. Eftersom barn växer och synen förändras behövs nya glasögon i princip varje år och i perioder ännu oftare när barnet växer mycket.

I dag är skillnaderna stora mellan landstingen när det handlar om glasögonbidrag till barn. De flesta men inte alla landsting har någon form av subvention för glasögon åt barn 0–7 år. För barn i skolåldern är det emellertid bara några enstaka landsting som har det och de är då mer begränsade.

Socialstyrelsen fick i juli 2012 ett uppdrag att kartlägga antalet barn 0–18 år som har behov av glasögon samt i vilken utsträckning landstingen erbjuder dessa barn stöd inom sin hjälpmedelsverksamhet. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2013.

I en undersökning som Majblomman lät utföra år 2008 uppgav fyra av tio tillfrågade föräldrar att de inte haft råd med glasögon trots att deras barn varit i behov av dem (Majblommans rapport ”Brillor och barn” 2008).

De flesta föräldrar som inte klarar att köpa nya glasögon till sina barn hänvisas till socialtjänsten i stället. Att få behovsprövat stöd är dock svårt. Vi vill därför subventionera glasögon för barn i åldern 2–15 år med 800 kronor för ett par glasögon (standardglas och bågar). Vi avsätter 200 miljoner kronor per

år för en glasögonreform i vårt förslag till statsbudget för 2013. Glasögon för barn med synfel ska subventioneras. Detta bör riksdagen besluta.

9 Rätt till barnomsorg på obekväm arbetstid

För att föräldrar ska kunna arbeta måste barnomsorgen fungera. Det är svårt att kombinera föräldraskap med arbete på obekväm arbetstid, särskilt när tillgången till barnomsorg inte motsvarar föräldrarnas behov. Värst är det för ensamstående föräldrar som ofta tvingas tacka nej till arbete på kvällar, nätter och helger då barnomsorg saknas. Få föräldrar i yrken med låga löner har råd att betala för privat barnpassning.

De senaste fem åren har antalet som arbetar kvällar, nätter och helger ökat med 25 procent. Var tredje svensk jobbar nu på obekväma arbetstider. 300 000 av dem har barn under 7 år, men bara 40 procent av kommunerna erbjuder barnomsorg på obekväm arbetstid. Många kvinnor är anställda inom service, omsorg och försäljning där kvälls-, natt- och helgarbete är vanligt. Inom vården, i butiker och på restauranger jobbar 70 procent av småbarnsföräldrarna regelbundet på obekväm arbetstid och de flesta är mammor.

Den nya skollagen som trädde i kraft den 1 juli 2011 innebär inte att kommunerna blir skyldiga att erbjuda barnomsorg på obekväm arbetstid, bara att de ska "sträva efter" det. Vi vill i stället att lagen ska innebära en rättighet för föräldrar som arbetar kvällar, helger och nätter och som inte kan ordna barnomsorgen på annat sätt att få tillgång till barnomsorg på sådana tider. En närmare beskrivning av vårt förslag finns i motion 2012/13:Ub389.

10 Vräkningar av barnfamiljer

Föräldrarnas fattigdom kan leda till att barn blir hemlösa. Försenade eller uteblivna hyresbetalningar leder ofta till att hela familjer vräks. Under 2011 vräcktes 663 barn. Det är en ökning med 5 procent jämfört med året innan.

Hyresskulder är i 90 procent av fallen den formella orsaken till vräkningen. Hyresskulderna var för över 80 procent av de vräkningshotade lägre än 20 000 kronor. Hälften av hushållen var ensamstående mammor och 16 procent ensamstående män (Rapport Kronofogden 2010, Varför vräks barn fortfarande?). Vräkningarna har dessvärre stöd i hyreslagen. Och konsekvenserna för barnen är mycket negativa. Deras boendesituation försämras dramatiskt, de förlorar sitt sociala sammanhang, tvingas byta skola och mår dåligt av den kris deras föräldrar hamnat i (Rapport KFM 2010).

Regeringen har en nollvision för vräkningar av barnfamiljer. Trots det fortsätter vräkningarna. Det är uppenbart att socialtjänstens skyddsnet inte räcker till för att förhindra att barn blir hemlösa. Socialtjänstens och Kronofogdemyndighetens ansvar för att inga barnfamiljer ska bli hemlösa måste förtydligas. Det ska inte vara möjligt att avhysa barnfamiljer innan dessa har ett bra

Fel! Okänt namn på

boende att flytta till. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 5 oktober 2012

Wiwi-Anne Johansson (V)

Ulla Andersson (V)

Rossana Dinamarca (V)

Jacob Johnson (V)

Josefin Brink (V)

Christina Höj Larsen (V)